„העולם הזה", שבועון החדשות הישראלי ♦ המערכת והמינהלה: תל־אביב, רחוב גורדון 3, טל. 232262/3/4־03. תא־דואר 136 ♦ העורך הראשי: אורי אבנרי ♦ עורך־מישנה: דוב איתן ♦ עורך תבנית: יוסי שנון ♦ עורך כיתוב: גיורא נוימן ♦ צלמי מערכת: ציון צפריר, ענת פרגוסטי ♦ עורך דסק: יסתח שביט ♦ ראש המינהלה: אברהם סיטון ♦ מחלקת המודעות: רפי זכריני ♦ המו"ל: „העולם הזה" בע"מ ♦ הדפסה: „הדפוס החדש" בע"מ, תל־אביב ♦ הפצה: „גד" בע"מ תל־אביב

קוים ישרים

טוב שקיים איסר הראל.

אילמלא הוא, היה קשה להיזכר במצבה של הדמוקרטיה הישראלית בימי־הזוהר של שילטון דויד בן־גוריון ועוזריו — שימעון פרס, משה דיין, איסר הראל ואחרים.

עברו 22 שנים מאז שהודחו, כזה אחר זה, איסר הראל ודויד בן־גוריון. הרבה מאוד השתנה במדינה. במשך 14 שנים שלטו לוי אשכול, גולדה מאיר ויצחק רבין. אחריהם באו שבע שנות שילטון הליכוד, עד לממשלה הנוכחית.

במשך התקופה הזאת התבססה הדמוקרטיה במדינת־ישראל (ממערב לקו הירוק), השתרשו מושגים דמוקרטיים כמו חופש־העיתונות ו־חופש־הביטוי.

עד כדי כך, שנשכח המצב ששרר בשנות ה־50. יותר מזה: מתוך נוסטלגיה אווילית, הוא מצטייר כיום כעידן־הזהב של ארץ־ישראל־העובדת, לפני שהליכוד אכל כל חלקה טובה.

זוהי תמונה כוזבת לחלוטין. עכשיו בא איסר הראל ומזכיר לנו — מבלי להתכוון לכך — את התמונה האמיתית.

משפט קסטנר

כיפרו החדש של איסר הראל מטפל בהת־רחשויות שאירעו במדינה לפני שרוב הקוראים

שער „העולם הזה" (20.3.57)
אוייב מס' 1

הנוכחיים עמדו על דעתם. או אף לפני שנולדו.

הנושא הוא רצח ישראל קסטנר. במארס 1957, אחרי משפט ארוך ומסעיר, שבסיומו קבע השופט המחוזי בנימין הלוי ש„קסטנר מכר את נישמתו לשטן." על פסק־דין זה הוגש ערעור בבית־המישפט העליון, והכל ציפו לפסק־דינו הסופי.

לפני כן נרצח קסטנר. זה היה בערב. בפתח ביתו בתל־אביב.

הראל אינו מטפל במישפט־קסטנר, שחשף לראשונה עולם מדהים שלא נודע ער אז: המשא־ומתן בין קסטנר ובין אדולף אייכמן בכורפשט הכבושה. השליחות של יואל בראנד וההצעה של „דם תמורת סחורה". הסגרת בראנד על־ידי המוסדות הציוניים בארץ לידי הבריטים. ש־

והעולם הזה. הוא בא לא רק לנקות את הש"ב (של אז) מן החשד, אלא גם להוכיח כי עצם השמעת החשד על־ידינו היתה מזימה נוראה ואפלה, שנועדה להפיל את המישטר הדמוקרטי במדינת־ישראל.

חרם ופצצות

משתה על הרקע:

קיבלתי לידי את העולם הזה בפסח 1950, בראש קבוצה של צעירים שרובם שוחררו זה עתה משרות קרבי בצה"ל. לגבר עינינו עמדו יעדים ברורים מאוד.

מבחינה עיתונאית, רצינו לחסל את המצב, שבו היתה העיתונות כולה כלי־שרת בידי השילטון הפוליטי. רוב עורכי־העיתונים היו מלחכי־פינכה של השילטון, אם מתוך הכרה, אם תמורת הפירורים שנפלו משולחן־השילטון. השתקת נושאים ופרשות, על פי דרישת השילטון, היתה נוהג מקובל. החלטנו לשבור את קשר־השתקה ולהנהיג בארץ עיתונות חרשה, לוחמת וחושפת.

מבחינה לאומית, ייצגנו תפיסה חלופית של מדינת־ישראל. תפיסה שהתגבשה אצלנו בימי שרותנו הצבאי במילחמה. רצינו בישראל רמוקרטית, היוצרת שיווין בין אשכנזים וספרדים, ותיקים ועולים חדשים, גברים ונשים, יהודים וערבים. ישראל חילונית, שבה תתגשם הפרדה מוחלטת בין הדת והמדינה. ישראל שוחרת־שלום. המושיטה את ידה לתנועה הלאומית הערבית והמבקשת להשתלב במרחב השמי. ישראל נאורה, מודרנית, הומאניסטית, המטפחת תרבות ישראלית חדשה. ושצבאה הוא צבא עממי. „פלמ"ח". ישראל שראשיה הם שליחי־ציבור ולא מעמד מיוחס, מדינה ה־משוחררת משחיתות מימסדית.

בכל העניינים האלה עמדנו באופוזיציה קיצונית למישטר של דויד בן־גוריון, שהגשים תפיסה הפוכה. מכאן שהעולם הזה החדש היה מיומו הראשון עיתון אופוזיציוני קיצוני. שחשף

איסר הראל
ריח של סטאליניזם

קרטי: ביטאון של המישטרה החשאית (ראה מיסגרת). רימון נכשל וחוסל כעבור כמה שנים.

„מנגנון החושך"

עוד משתה על הרקע:

השילטון היה מרוכז אז בידי בן־גוריון ובני־חסותו האישיים. בצורה שקשה לתאר אותה כיום.

אנשיו של בן־גוריון, שקיבלו ממנו פקודות אישיות, החזיקו בצה"ל (משה דיין), בכל שרותי־הביטחון (איסר הראל), במישטרה (עמוס בן־גוריון), באימפריה הגדלה והולכת של מישרד־הביטחון (שימעון פרס). מיפלגתו של בן־גוריון, מפא"י, שלטה שילטון טוטאלי במשק המדינה (לוי אשכול, פינחס ספיר), וכמובן בהסתדרות, במערכות הבריאות, החינוך, העבודה והרווחה. למי שלא נמנה עם מפא"י, או שלא קיבל בלי היסוס את פקודותיה, לא היה כל סיכוי לעלות בצה"ל, לקבל מישרה חשובה במנגנון־המדינה או להצליח בעסקים.

למעשה לא היתה קיימת במדינה אופוזיציה של ממש. אומנם, היו מישחקי קואליציה ואופוזיציה, מפ"ם והציונים הכלליים (הליברלים של היום) היו פעם בפנים ופעם בחוץ, תנועת־החרות היתה תמיד בחוץ. אך כל המיפלגות האלה היו סמוכות על צלחת השילטון, קיבלו ממנו נתחים שמנים ושירתו אותו על פי העיקרון של „שמור לי ואשמור לך". הכנסת דמתה לסובייט עליון צייתני. כשם שהעיתונים חיקו את פראבדה ביחסם לשילטון. (המשך בעמוד 20)

עם סלעים

* בסימפוזיון של **העולם הזה** על גורל השטחים הכבושים 1968.

„הם פחדו פחד־מוות!"

קטע מדבריו של איסר הראל בראיון עם יצחק ליבני ב„קול ישראל", בליל שבת, ה־24 בינואר 1986:

הראל: ...אבנרי באותה תקופה הטיל את חיתתו על כל המדינה, על כל הפקידים...

ליבני: טוב, זה דמוקרטיה. אם היתה הוצאת דיבה, אפשר היה ללכת לבית־המישפט. ברמוקרטיה אסור לכתוב מה שרוצים?

הראל: כן, בהחלט, אבל תלוי מה כותבים, תלוי איזה דברים כותבים!

ליבני: וזוהי סיבה לש"ב להוציא עיתון?

הראל: אבל עיתון של הממשלה, כלומר השייך למיפלגת־הממשלה, דבר, לא היה מוכן לפרסם איזשהו דבר, לתקן את העלילות וההסתות והדיבות שאורי אבנרי היה מפרסם... שום גורם לא היה מוכן לפרסם: פחדו, ערכי העיתונים, העיתונאים עצמם, פחדו פחד־מוות מאורי אבנרי.

ליבני: אסור לעיתון...

הראל: להטיל את אימתם על האנשים...

ליבני: במיסגרת החוק...

הראל: החוק בעצמו פחד: כולם פחדו ממנו! היחידי שלא פחד זה הייתי אנוכי... אם באותה תקופה — היום זה לא יכול לקרות — באותה תקופה יכול עיתון אחד להטיל את מוראו על כל המדינה כמעט, על כל המימסד הממשלתי, ובעיתונות פשוט טאבו היה, לא יכולת לפרסם בעיתונות תיקון על מה שהיה כתוב בהעולם הזה, כביכול מתוך החרמה, אבל למעשה מתוך פחד...

(קטע שבא להסביר מדוע החליט הש"ב באמצע שנות ה־50 להוציא לאור שבועון מוסווה בשם רימון, שהתיימר להיות בלתי־תלוי, שמומן על־ידי הש"ב מקרנות סודיות, כשמטרתו הבלעדית היא להילחם בהעולם הזה.)

פרשות־שחיתות, ושמתח ביקורת קטלנית על מעשי השילטון.

מובן שדרכנו מדי שבוע על יבלות רבות, ושכמעט כל אנשי הצמרת הפוליטית והחברתית שנאו אותנו שינאת־מוות. בכמה חוגים שרדה שינאה תהומית זו עד היום.

השינאה לא היתה מופשטת. הוטל עלינו חרם כלכלי טוטאלי, שמנע את התפתחותנו במשך השנים המכריעות. במשך 20 שנה ויותר לא קיבלנו אף סנטימטר מרובע אחד של מודעות מידי שום מיפעל או מוסד ממשלתי, סוכנותי או הסתדרותי. וגם לא מידי שום מיפעל פרטי שהיה תלוי בשילטון. נאסרה הכנסת העולם הזה לכל מיתקן של צה"ל. פעלנו תחת עיקוב מתמיד של שרות־הביטחון. תוך שלוש שנים בלבד (1952־1955) הונחו שלוש פצצות במישרדי המערכת והדפוס שלנו (שתיים התפוצצו ופצעו אנשים, ונערכה התנקשות בי. המישטרה לא חקרה פיגועים אלה ברצינות, ואיש לא הואשם בהם מעולם. בתקופה מאוחרת יותר נשרפה המע־רכת ונערכה התנקשות בחיי.)

שחנות־הממשלה עבדו קשה כדי לחוקק נגדנו חוקים מיוחדים. בעיתוני המימסד התנהלה נגדנו מערכה כמעט יומיומית של השמצה ושיטנה.

כלאוהו ומנעו ממנו לחזור לבודפשט לשם הצלת יהודים.

בינתיים נכתבו על נושאים אלה מיליוני מילים של פרשנים והיסטוריונים. וידיעותינו התעמקו עד ללא־הכר. ואילו אז היה הכל חדש, מהמם ומרגש. רוב העובדות שהתגלו לראשונה היו בבחינת „לא ייאמן כי יסופר."

העולם הזה מילא תפקיד מכריע בפירסום המישפט. מה שהיה בתחילה מישפט קטן נגד משמיץ תימהוני, שהוציא דיבה על פקיד קטן בשם קסטנר. הפך תורות לדיווח העולם הזה לאירוע המרכזי של המדינה במשך חודשים רבים. בגלל פרשת־קסטנר נפלה ממשלת־ישראל לפני הבחירות של 1955.

את המישפט עצמו ניהל עורך־דין צעיר, שמואל תמיר, בשיתוף יומיומי הדוק עם העולם הזה. נגד תמיר והעולם הזה, ונגדי אישית, הופנתה מלוא השינאה של צמרת־המימסד. שראתה במישפט סכנה למעמדה.

כאשר נרצח קסטנר הועלתה האפשרות — בעיקר בעמודי העולם הזה — שמא היה זה אקט של השילטון, שהפעיל את הש"ב. נגד חשד זה קם עתה איסר הראל. סיפרו מהווה בעיקר כתב־אישום נגד הגביל המרכזי, אורי אבנרי.

בן־גורין היה מעורב אישית במאבק. על פי בקשתו האישית, הציגה הבימה מחזה שהוזמן על־ידו, בשם זרוק אותו לכלבים. היה זה מחזה־הסתה שהיה מכוון בגלוי נגד העולם הזה, שתואר בו כמיפלצת עיתונאית אוכלת־אדם. בך גוריון עצמו בא להצגת־הבכורה, רבר שלא עשה מימיו לפני כן, ישב בשורה הראשונה ומחא כפיים באופן הפגנתי, כשהוא מוקף בראשי־השילטון. המחזה נכשל כישלון חריף.

בשיא המאבק הופיע לפתע שבועון מיסתורי בשם רימון. מבחינה מסויימת הוא דמה לכמה ביטאונים בימינו. הוא היה משופע בכספים עצומים. השתמש בנייר היקר ביותר, שכר עיתו־נאים בכסף רב, ומכר את גליונותיו במחיר אפסי. מטרתו הגלויה היתה לשבור את העולם הזה העני, ולשים במקומו שבועון הדומה לו למראית־עין, אך המשמש מכשיר בידי מיפלגת־העבודה (מפא"י של אז).

ידענו שרימון שייך לשרות־הביטחון, ושהוא ממומן בקרנות הסודיות של השרות. הדבר הוכחש כעוד בדותה מגוחכת של העולם הזה. כיום אין איסר הראל טורח אף להכחיש שאכן היתה זו תופעה מיוחדת־במינה בעולם הדמו־